

Školitelův posudek rigorosní práce

Tomáš ZOUZAL, *Sociokulturní působení českého duchovenstva v 60. letech 19. století: sedlčanský vikariát pod vedením B. M. Kuldy 1860-1870*, Praha 2013, 139 s.

Tomáš Zouzal si za téma své rigorosní práce zvolil problematiku, která přes veškerý svůj neopominutelný význam po desetiletí ležela zcela mimo zájem historiků. Téma participace katolického duchovenstva v českém národněemancipačním procesu (tzv. národní obrození) je přitom nejen klíčové, ale bez vzájemného vztahu pro úspěch tohoto procesu zřejmě i nemyslitelné. Platí to nejen o prvních desetiletích zmíněného emancipačního procesu, nýbrž zejména o jeho závěrečné fázi (cca 50. až 70. léta 19. století). Práce T. Zouzala už jen z důvodu volby tohoto v české historiografii zatím výrazně originálního tématu automaticky vyvolává pozornost. Nejde ovšem pouze o duchovenstvo a jeho integraci do českého národotvorného procesu, nýbrž i o cenný příspěvek ke studiu moderní církevní správy v našich zemích, poměrů venkovského školství a v neposlední řadě i zapojení duchovenstva do politiky. Zajímavou je i volba regionu, který poslouží jako určitá sonda do duchovensko-vlasteneckého milieu českých zemí sledovaného období, neboť hospodářsky, sociálně, logisticky atd. zaostalé Sedlčansko představuje poměrně rozšířený typ českého regionu, kterému se však dosavadní historické bádání spíše vyhýbalo, upřednostňující po stránce hospodářské či společenské modernizace zpravidla „pokročilejší oblasti“. O práci samotné se pak již zpředu sluší konstatovat, že nezůstalo u zajímavého příslibu pouhou volbou tématu, nýbrž že se autorovi očekávání podařilo naplnit měrou téměř vrchovatou.

T. Zouzal se v mém semináři vybraným tématem intenzivně zabýval více než dva roky. Zvládl přitom beze zbytku heuristickou stránku nejen co do shromáždění a osvojení si výsledků dosavadní české literatury - ať již s ohledem na obecnou rovinu duchovenstva či specifickou rovinu

osoby P. Beneše Metoda Kuldy - ale i co do vytipování a prostudování většiny relevantních primárních archivních pramenů (zejm. farní kroniky, církevní nařízení, korespondence, vizitace - fons Arcibiskupství pražské). Zouzalův archivní výzkum je příkladným nejen co do šíře sledovaných pramenů, nýbrž i co do hloubky jejich studia. Samo sebou se rozumí, že při tomto studiu zvládl i na něj vložené náročné úkoly jazykového (němčina, latina) a paleografického (kurent) rázu. Jako školitel v tomto směru mohu vyslovit nejen plnou spokojenost, ale i neskromné přání, aby takových prací a takových studentů bylo co nejvíce.

Základní osnovu Zouzalovy práce tvoří pět částí (dělených na další kapitoly) věnovaných: 1) popisu sedlčanského vikariátu (zejm. po správní stránce); 2) identitě a funkci pozdněobrozenského venkovského kněze; 3) postavení církve a jeho proměnám v modernizující se společnosti; 4) měnícímu se vztahu církve a školy; 5) právě v této době velmi dynamickému vývoji vztahu českého duchovenstva a liberálních národních elit. Zvláštní postavení pak má biografická kapitola věnovaná sedlčanskému vikáři B. M. Kuldovi, jinak významné osobnosti českého vlasteneckého hnutí, obránci katolické církve, českému politikovi a v neposlední řadě i příslušníku vyšší církevní hierarchie (vyšehradský kanovník). V rámci těchto částí T. Zouzal analyzuje vzájemné sociální interakce mezi duchovenstvem a světem laiků (kněží a učitelé, kněží a farníci, kněží a představitelé samosprávy) a také mezi duchovními navzájem. Na příkladě Sedlčanska pak sleduje reakce laiků i duchovních na modernizační impulzy (liberalizace politiky, vzdělávacího systému, posilování samosprávy), rozebírá vzájemné konflikty mezi nositeli modernismu a tradicionalismu (kulturkampf, liberální reformy školství, likvidace papežského státu), snaží se hledat reakce a metody obrany duchovenstva na tyto podněty a změny (např. obrana tradičních hodnot pomocí zakládání katolického tisku, participace kněží na politice a v samosprávě, jejich účast v národním hnutí).

Práce T. Zouzala ukazuje nepřipravenost kněžstva na modernizační proměny společnosti, kdy se posléze (od 70. let) ani pokračující zapojení duchovních do národní agitace neukázalo dostatečnou zárukou

jejich dalšího plnohodnotného zapojení do národního celku, resp. udržení sociálního statutu v „národním těle“. Kněží na druhou stranu zůstávali díky svému vzdělání, tradičnímu postavení, věrnosti věřících (zvl. v zaostalých krajích), aktivitám v samosprávě, spolcích atd. výraznou lokální autoritou, jejich život v „ghetu“ se však prohluboval. Tento pocit daný kdysi sociální exkluzivitou, vzděláním i celibátem nyní posílily dopady antikatolického liberálního diskursu, který rychle prosadil vyloučení nyní již „nepotřebného“ kněžstva z plnohodnotného, neřku-li privilegovaného, zapojení do českého národního společenství. V práci sledovaná 60. léta tento trend zatím jen naznačovala, nicméně do budoucna si tento proces vyloučení katolického duchovenstva vyžádá ještě značné úsilí historiků ohledně jeho zmapování a interpretace. Sondy podobné práci T. Zouzala jsou pak ideálním příkladem, jak totc stále „bílé místo“ v našem poznání české společnosti 19. století poznat a pochopit.

Předložené rigorosní práci bych na druhou stranu vytkl absenci širšího kontextu středoevropského kulturkampfu - zachycenou na základě zahraniční literatury (česká neexistuje), uvítal bych i rozsáhlejší a preciznější závěr, který by lépe shrnoval výsledky a zřetelněji odrážel vysokou kvalitu výzkumu i dílčích interpretací v práci obsažených. V každém případě práci T. Zouzala hodnotím jako výrazně nadprůměrnou, doporučuji ji klasifikovat stupněm výborně a navrhuji i její přijetí jako práce rigorosní. Závěrem si dovolím vyslovit naději, že autor alespoň některé části své přínosné, zajímavé a neobvykle kultivovaným stylem napsané práce publikuje.

Dr. Luboš Velek

m.p.